

JUSTYNA BOJANOWICZ

Prezentacje studenckie jako narzędzie rozwijania kompetencji zawodowych przyszłych pedagogów

Student Presentations as a Tool for Developing Professional Competences of Future Pedagogers

Doktor, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. K. Pułaskiego w Radomiu, Wydział Filologiczno-Pedagogiczny, Katedra Pedagogiki i Psychologii, Polska

Streszczenie

Posiadanie kompetencji społecznych wyznacza skuteczność interpersonalną. Jednym z elementów tych kompetencji jest radzenie sobie w sytuacjach związanych z ekspozycją społeczną. Takie sytuacje, chociaż często stresujące, są w wielu zawodach niezbędne, bowiem związane są z koniecznością skutecznej prezentacji wiedzy. W zawodzie nauczyciela, pedagoga czy opiekuna prezentacja wiedzy to podstawowe zadanie zawodowe. W opracowaniu zaprezentowano wybrane fragmenty analizy opinii studentów pedagogiki na temat prezentacji studenckich. Studenci wskazali na potrzebę doskonalenia umiejętności wystąpień publicznych, udzielania przez wykładowcę szczegółowej informacji zwrotnej na temat wystąpienia oraz przede wszystkim na potrzebę precyzyjnego określenia wymagań i kryteriów oceny.

Słowa kluczowe: kompetencje społeczne, prezentacje studenckie

Abstract

Having social competences determines interpersonal effectiveness. One of the elements of these competences is to deal with situations related to social exposure. Such situations, although often stressful, are necessary in many professions, because they are connected with the need to present knowledge effectively. For a teacher, pedagogue or tutor, the presentation of knowledge is a basic professional task. The study presents selected fragments of opinions' analysis of pedagogy students on the topic of students' presentations. Students highlighted the need to: improve the skills of public speaking, receiving detailed feedback about the presentation from the lecturer, and, above all, the need to precisely define the requirements and assessment criteria.

Keywords: social competences, student presentations

Wstęp

Oczekiwania pracodawców wobec współczesnej edukacji to wyposażenie absolwentów w określone kompetencje i umiejętności społeczne będące wyznacznikiem skuteczności interpersonalnej. Mają one złożony charakter. Mogą

dotyczyć różnych sfer funkcjonowania człowieka, m.in. radzenia sobie z bliskimi kontaktami interpersonalnymi, wyrażania uczuć, aktywnego słuchania, asertywności. Jednym z elementów tych kompetencji jest również radzenie sobie w sytuacjach związanych z ekspozycją społeczną, w których człowiek jest obiektem uwagi oraz potencjalnej oceny ze strony innych osób. Często są to sytuacje stresujące, bowiem są związane z ryzykiem negatywnej oceny. W zawodach wymagających skutecznej prezentacji wiedzy są jednak niezbędne. Dla nauczycieli, pedagogów czy opiekunów te kompetencje mają szczególne znaczenie, gdyż przekazywanie wiedzy jest jednym z ich podstawowych zadań zawodowych.

Rozwijanie kompetencji społecznych w praktyce akademickiej

Prezentowanie wiedzy stanowi kluczową czynnością w codziennej praktyce akademickiej. Dla studentów większości kierunków okres studiów jest (powinien być) intensywnym treningiem wystąpień publicznych. Z doświadczenia autorki wynika, że wielu studentów ma duży problem z przygotowaniem i przedstawieniem treści z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej. To spowodowało potrzebę namysłu i przeanalizowania możliwości i warunków, jakie powinny być spełnione, aby trening taki był efektywny.

Dobra prezentacja to doskonałe ćwiczenie komunikacji. Korzyści z jej przygotowania i zaprezentowania mają dwie strony – słuchacz i prelegent. Słuchaczowi umożliwia zdobycie nowej wiedzy. Prelegentowi natomiast, oprócz poszerzenia wiedzy, umożliwia rozwijanie kompetencji społecznych. Jak ciekawie przedstawić zagadnienie? Jak skutecznie nawiązać kontakt ze słuchaczami? Jak zapanować nad stresem? Jak opanować treść w konfrontacji z wieloosobowym audytorium? Jak jasno formułować wypowiedź? Jak mieć większą pewność siebie? Takie umiejętności zdobywane podczas prezentacji, jak podaje Wasylczyk (2017, s. 19–20), będą wykorzystywane jeszcze wiele razy w życiu i mogą się okazać przydatne nie tylko w pracy zawodowej.

Przemawianie publiczne często budzi lęk, niepokój, obawę. W zależności od cech indywidualnych problemy z wystąpieniami publicznymi mogą się przejawiać z różną intensywnością. Zawsze jednak właściwie prowadzony trening może istotnie obniżyć poziom lęku i rozwinąć umiejętność efektywnego występowania publicznego. Wskazują na to badania, na które powołują się w swojej publikacji Morreale, Spitzberg i Barge (2007, s. 506, 514). Wynika z nich m.in., że większość studentów, nawet tych, których poziom lęków był najwyższy na początku wystąpienia, pod koniec wykazywali znaczącą poprawę w ocenie własnych kompetencji komunikacyjnych, a także postrzegali swoją widownię jako bardziej przyjemną i wspierającą. W innym badaniu, na które powołują się autorzy opracowania, studenci byli testowani na początku i na końcu podstawowego kursu komunikacji. Kurs miał najbardziej pozytywny

wpływ na tych studentów, którzy rozpoczęli go z dużymi obawami oraz niską kompetencją komunikacyjną. Doświadczyli oni największych zmian wśród uczestników kursu, odczuwając po jego ukończeniu znacząco niższy poziom lęku oraz wzrost kompetencji.

Rolą szkoły wyższej jest rozwijanie u studentów umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy, dostrzegania problemów i podejmowania zadań. Szczególne znaczenie ma rozwijanie takich zdolności poznawczych, jak myślenie, obserwacja, wyobraźnia, pamięć, uwaga. Przystawiana wiedza nie tyle powinna być zapamiętywana, ile poddana „obróbce umysłowej”. Chodzi o takie operacje – czynności umysłowe – jak: analiza, synteza, abstrahowanie, porównywanie, uogólnianie, zinterpretowanie, dostrzeganie problemów, szukanie analogii itp. Zadaniem studentów jest robienie użytku z poznanej wiedzy, która powinna służyć samodzielnemu rozwiązywaniu problemów i zadań. Cel szkoły wyższej to przede wszystkim poszerzenie horyzontów myślowych i rozwijanie samodzielności poznawczej (Piotrowski, 2006, s. 175–177). Według Denka (za: Górska, 2006, s. 95) podstawowe dla współczesnego studenta kompetencje to: myślenie, poszukiwanie, doskonalenie się, komunikowanie się, współpraca i działanie. Wszystkie te kompetencje są potrzebne, aby przygotować i przedstawić prezentację. Rozwijają się w toku podejmowanej przez studenta aktywności. Stąd przeanalizowanie uwarunkowań mających znaczenie dla efektywności pracy na zajęciach z wykorzystaniem prezentacji studenckich wydaje się wartościowe poznawczo i celowe.

Badania własne

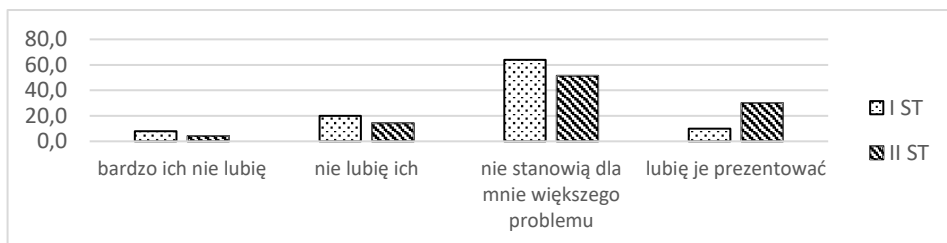
W 2018 r. przeprowadzono badania sondażowe wśród studentów Katedry Pedagogiki i Psychologii na Wydziale Filologiczno-Pedagogicznym UTH w Radomiu. Analizę skoncentrowano na następujących aspektach: Jaka jest opinia studentów na temat prezentacji? Co sprawia studentom największą trudność? Co pomogłoby studentom w przygotowaniu się do prezentacji i w jej przedstawieniu? Jakie warunki powinny być spełnione, aby prezentacje stanowiły wartościową formę treningu rozwijającego kompetencje społeczne?

W sondażu wzięło udział 120 osób, w tym 50 studentów I roku studiów licencjackich (IST) oraz 70 studentów studiów magisterskich (IIST). Taki dobór grupy umożliwił zaobserwowanie różnic w opiniach na temat prezentacji w zależności od posiadanej przez studentów doświadczenia.

Badania pokazały, że dla zdecydowanej większości studentów prezentacje nie stanowią dużego problemu (rys. 1). Można jednak zauważyć, że spotykają się z większą niechęcią studentów IST niż IIST. Studenci kończący studia częściej czerpią przyjemność z bycia prelegentem.

Zdaniem studentów prezentacje są potrzebne w toku studiów, aby się dobrze przygotować do przyszłej pracy zawodowej (rys. 2). Ankietowani do-

strzegają korzyści związane z podnoszeniem tego typu kompetencji. Cieszy fakt, że prawie 70% studentów IIST, a więc studentów mających już kilkuletnie doświadczenie w prezentowaniu, wskazało wysoką przydatność tej formy pracy.

Rysunek 1. Opinia respondentów na temat prezentacji studenckich

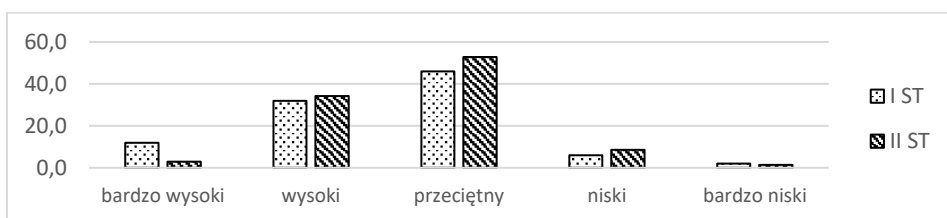
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 2. Opinia respondentów na temat: Czy prezentacje studenckie są potrzebne w toku studiów, aby dobrze przygotować się do przyszłej pracy zawodowej?

Źródło: opracowanie własne.

Blisko połowa ankietyowanych swój stres związany z prezentacjami oceniła jako przeciętny (rys. 3). Warto jednak zauważyć, że ponad 30% określiło poziom swojego stresu na wysokim poziomie, a ponad 10% studentów IST – na bardzo wysokim poziomie. Poziom stresu nieznacznie maleje wraz z rosnącym doświadczeniem studentów.

Rysunek 3. Poziom stresu odczuwany przez studentów, związany z koniecznością przedstawienia prezentacji

Źródło: opracowanie własne.

Ankietowani wśród czynników najbardziej stresujących wskazywali: poczucie, że nie jest się dostatecznie dobrze przygotowanym (54% – IST, 41% – IIST); strach, że zapomną jakiś fragment i nie zrealizują założonego planu (44% – IST, 54% – IIST); obawę, że prezentacja nie spodoba się wykładowcy i dostaną słabą ocenę (40% – IST, 44% – IIST).

Optymistyczne jest to, że 88% studentów IST oraz 84,3% studentów IIST chciałoby doskonalić swoje umiejętności związane z wystąpieniami publicznymi. Wśród najbardziej skutecznych sposobów doskonalenia tych umiejętności ankietowani wymieniali udział w warsztatach i zajęciach praktycznych. Wskazali również na konieczność dostarczenia przez wykładowcę klarownej informacji zwrotnej (24% – IST, 45,7% – IIST). Prawie połowa studentów kończących studia, a więc mających już kilkuletnią praktykę w przedstawianiu prezentacji, wskazała właśnie na taką potrzebę. Ocena końcowa wystawiona przez wykładowcę nie jest ich zdaniem wystarczająca. Oczekują informacji, które z elementów wystąpienia nie budzą wątpliwości, a nad którymi muszą jeszcze popracować.

W przygotowaniu prezentacji najwięcej problemu sprawia studentom zebranie materiału teoretycznego, trudno dostępna literatura oraz niejasne, wcale bądź słabo przedstawione przez wykładowcę oczekiwania względem prezentacji. Niepokojący jest natomiast fakt, że 22% studentów IST i 15,7% studentów IIST ma poczucie, że ich prezentacje nie są nikomu do niczego potrzebne. Uważają je za stratę czasu. Świadomość celu podejmowanej aktywności jest ważnym czynnikiem wpływającym na efektywność i jakość wykonywanej pracy. Sprawia, że działanie podejmowane jest z zaangażowaniem. Stanowi istotny element motywujący do pracy. Trudno o wysokie efekty przy poczuciu braku sensu wykonywanej pracy. Carrell i Menzel (za: Morreale, Spitzberg, Barge 2007, s. 517) w przeprowadzonych badaniach ocenili związek posiadanej motywacji z efektami uczenia się i ulepszania swoich wystąpień w trakcie zajęć z publicznego przemawiania. Ci studenci, którzy byli wysoce zmotywowani, wypadali istotnie lepiej niż inni uczestnicy zajęć. Dlatego warto też przeanalizować czynniki motywujące studentów do pracy.

Podczas przedstawiania na zajęciach prezentacji studenci wśród czynników sprawiających najwięcej kłopotu wymieniali: trudności z opanowaniem zdenerwowania, stresu (40% – IST, 25,7% – IIST); poczucie, że wszyscy patrzą (38% – IST, 30% – IIST); brak wiary we własne możliwości (34% – IST, 30% – IIST); brak zainteresowania ze strony obserwujących studentów (28% – IST, 32,9% – IIST); niejasno bądź słabo przedstawione przez wykładowcę kryteria oceny wystąpienia (22% – IST, 22,9% – IIST); poczucie słabego przygotowania (18% – IST, 21,4% – IIST); współpracę z osobami, z którymi się prezentuje (14% – IST, 10% – IIST) oraz brak życzliwości i zrozumienia ze strony wykładowcy (8% – IST, 5,7% – IIST).

Zdaniem studentów warunkiem, który powinien być spełniony, aby prezentacje były wartościową formą rozwijania umiejętności społecznych, są jasno sprecyzowane wymagania wykładowcy odnośnie do prezentacji. Przy braku jasnych kryteriów oceniania oraz sprecyzowanych wymagań trudno o dobre przygotowanie prezentacji oraz obiektywną jej ocenę, co w efekcie powoduje duże ryzyko pozorów w studiowaniu. Wśród istotnych czynników studenci wymieniali również ciekawą tematykę prezentacji, mobilizowanie słuchaczy do aktywnego udziału w prezentacji, stosowanie podczas prezentacji aktywizujących form pracy oraz uzupełnianie prezentowanej teorii o praktyczne przykłady. Niestety wśród warunków, jakie powinny być spełnione, aby prezentacje studenckie były wartościową formą pracy na zajęciach, jedynie 35% studentów IST i 12% studentów IIST wskazało bardzo dobre przygotowanie się do prezentacji. Być może świadczy to o tendencji studentów do subiektywnego lokowania sprawstwa zdarzeń w czynnikach zewnętrznych. Chociaż nie należy bagatelizować czynników zewnętrznych, to jednak przekonanie, że sukces zależy przede wszystkim od własnej pracy oraz osobistego zaangażowania, jest jednym z elementów istotnie mobilizujących do pracy.

Ankieta zawierała także pytanie otwarte: Jakiej pomocy, jakich działań oczekiwaliś/abyś od wykładowców, aby lepiej przygotować i przedstawić prezentację? Studenci IST wskazywali przede wszystkim: *jasne sprecyzowanie przez wykładowcę wymagań; pokazanie przykładu; wyjaśnienie zagadnienia; podanie literatury, z której należy skorzystać oraz gdzie można ją znaleźć lub umożliwienie skorzystania z niej; możliwość konsultowania się w sprawie poprawności prezentacji*. Podobnie studenci IIST wskazywali na: *jasno określone wymagania; pomoc w doborze literatury; możliwość wcześniejszych konsultacji; jasne przedstawienie kryteriów oceny oraz dostarczenie informacji zwrotnej po skończonej prezentacji*. Niepokoić może jednak fakt, że pojawiały się również oczekiwania dostarczenia przez wykładowcę materiałów, z których należy przygotować prezentację, a nawet wysłania studentom gotowych treści do prezentacji. Trudno znaleźć uzasadnienie dla takich wymagań. Nie można oczekiwać pełnej aktywności studentów, gdy wykonują oni jedynie wskazania i polecenia pracowników naukowo-dydaktycznych (Denek, 2006, s. 82). Celem szkoły wyższej jest kierowanie samokształceniem niezbędnym w pracy zawodowej absolwenta.

Podsumowanie

Z zaprezentowanych powyżej danych wynika, że większość studentów pozytywnie postrzega prezentacje studenckie jako formę pracy na zajęciach. Dostrzegają potrzebę takiego treningu oraz wskazują na jego przydatność dla późniejszej pracy zawodowej. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że ocenie poddane zostały opinie studentów pedagogiki, a więc osób, których przyszła praca zawo-

dowa niewątpliwie jest związana z ekspozycją społeczną, odsetek studentów posiadających pozytywny obraz tej formy pracy nie napawa optymizmem.

Zdecydowana większość studentów chciałaby doskonalić swoje umiejętności w wystąpieniach publicznych. Bardzo ważnym aspektem związanym z prezentacją jest udzielenie przez wykładowcę informacji zwrotnej po skończonej prezentacji. Studenci oczekują konstruktywnych uwag, konkretnej i jasnej oceny swojego wystąpienia, rzetelnej informacji na temat tego, co zrobili dobrze, a co wymaga jeszcze poprawy. Wskazali też na potrzebę dobrego przykładu ze strony wykładowcy, jak należy prezentować wiedzę. Najważniejszym jednak aspektem jest możliwie precyzyjne określenie wymagań i kryteriów, według jakich wystąpienie będzie oceniane.

Wykładowca chcący efektywnie kształtować umiejętności związane z wystąpieniami publicznymi studentów powinien przeanalizować swój własny warsztat pracy. W jaki sposób ocenia swoje własne wystąpienia? Jak oceniają je studenci? Czy zawsze jest dobrze przygotowany i czy w jego wystąpieniach jest zapał i energia? Czy jego wystąpienia są dobrym przykładem do naśladowania? A następnie: Jak przygotowywać studentów do prezentacji? Na ile szczegółowo podawać wymagania, literaturę, zagadnienia, a na ile pozwolić studentom na samodzielny wybór założeń czy koncepcji prezentacji? W zależności od cech indywidualnych wykładowcy oraz celu i tematyki zajęć odpowiedzi te mogą być różne. Wydaje się jednak, że taka pogłębiona analiza własnego warsztatu pracy i własnych wymagań jest niezbędna, aby wystąpienia studentów nie były stratą czasu.

Warto, aby zarysowane w tekście aspekty stały się podstawą do dyskusji nad sposobami przygotowania i przedstawiania prezentacji przez studentów oraz nad klarownym sposobem ich oceniania. Niezależnie bowiem od indywidualnego stylu pracy wykładowcy na zajęciach to, co nie budzi żadnych wątpliwości, to konieczność opracowania klarownych, szczegółowych, jednoznacznych i zrozumiałych dla studentów kryteriów oceny prezentacji.

Literatura

- Denek, K. (2006). Cele edukacji w szkole wyższej. W: K.W. Jaskot (red.), *Wprowadzenie do pedagogiki szkoły wyższej* (s. 82–93). Szczecin: Oficyna In Plus.
- Góralaska, R. (2006). Podstawowe zadania edukacyjne szkoły wyższej. W: K.W. Jaskot (red.), *Wprowadzenie do pedagogiki szkoły wyższej* (s. 94–102). Szczecin: Oficyna In Plus.
- Morreale, S.P., Spitzberg, B.H., Barge, J.K. (2007). *Komunikacja między ludźmi. Motywacja, wiedza i umiejętności*. Warszawa: PWN.
- Piotrowski, E. (2006). Osobliwości kształcenia w szkole wyższej. W: K.W. Jaskot (red.), *Wprowadzenie do pedagogiki szkoły wyższej*. Szczecin: Oficyna In Plus.
- Wasyliczyk, P. (2017). *Prezentacje naukowe. Praktyczny poradnik dla studentów, doktorantów i nie tylko*. Warszawa: PWN.